

בית המשפט המחוזי בנצרת בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 33417-06-20 ס. נ' א.נ. ואח'

בפני כבוד השופט הבכיר שאהר אטרש – אב"ד
כבוד השופט ערפאת טאהא
כבוד השופטת תמר נסים שי

המערערת: א.ס.
ע"י ב"כ עוה"ד יעקב סלומון, ליפשיץ ושות'

נגד

המשיבים: 1. ר.א.נ.
2. א.א.נ.
2. ג.א.נ.
3. ת.א.נ.
ע"י ב"כ עוה"ד מועין ח'ורי

ערעור אל פסק דינו של בית המשפט קמא (כב' השופט מחמוד שדאפנה) מיום 12.5.2020 בתמ"ש 4479-02-16

פסק דין

השופטת ת' נסים שי:

1. לפנינו ערעור על פסק דינו של בית המשפט לענייני משפחה בנצרת (כב' השופט מ. שדאפנה) מיום 12.5.20 בתמ"ש 4479-02-16, במסגרתו דחה את תביעת המערערת להצהיר כי נכסי הוריה המנוחים היו משותפים להם בחלקים שווים. מנגד, קיבל כי הסכמים עליהם חתמה אמה המנוחה ביום 8.10.13 – בטלים.

רקע דרוש

2. הצדדים להליך הינם אחים, ילדיהם של המנוחים י.א.נ. וז"ל א.א.נ. ז"ל (להלן ובהתאמה – המנוח והמנוחה ויחדיו – ההורים המנוחים), אשר נישאו זל"ז בשנת 1946. המשיב 4 הינו עו"ד במקצועו, ובן דודם של הצדדים.

3. במסגרת ההליך קמא, המערערת עתרה להצהיר כי נכסי הוריה המנוחים משותפים להורים בחלקים שווים, וכי היא זכאית להחזיק ולהירשם כבעלים הרשום של 10/48 חלקים בכל אחד מהם.

הנכסים בהם דובר הינם:
מקרקעין בנצרת הידועים כחלקה ** בגוש 1**** (ולהלן – **דירת המגורים**). בדירת המגורים התגוררו ההורים המנוחים יחדיו בכל שנות נישואיהם עד לפטירתם. 3 דירות בטבריה בחלקה * בגוש 2**** (ולהלן – **הנכס בטבריה**) ומקרקעין נוספים בנצרת בחלקות ** ו – ** בגוש 3****, עליהם בנויות שתי חנויות בשוק הישן בנצרת (ולהלן – **החנויות**).

בית המשפט המחוזי בנצרת בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 33417-06-20 ס. נ' א.נ ואח'

כלל הנכסים רשומים על שם המנוח ושני אחיו, אף הם כבר הלכו לבית עולמם - המנוחים
ג.א.נ ות.א.נ ז"ל.

4. ביום 3.9.1979 ערך המנוח צוואה, בה הוריש את מלוא זכויותיו בנכסים (1/3 חלקים):
רבע למנוחה ושלושה רבעים לשני בניו – המשיבים 1 ו- 2 (ולהלן - **הבנים**). עוד קבע
המנוח, כי במקרה של פטירת רעייתו לפניו, החלק המצווה לה יועבר לבנים.

האב המנוח הלך לעולמו ביום 14.8.1981.

5. ביום 24.8.2006 ערכה האם המנוחה צוואה, בה ציוותה את מלוא זכויותיה בנכסים
למערערת בלבד (להלן - **צוואת האם**). צוואה נוספת נערכה על ידה ביום 10.12.2009, בה
הורשה למערערת את כל זכויותיה ורכושה, לרבות זכויותיה בנכסים, תוך פירוט שלושת
הנכסים נשוא התביעה (המערערת טענה כי על קיומה נודע לה רק בשלהי 2016 - לאחר
פתיחת ההליך בבית המשפט קמא).

6. ביום 8.10.2013 חתמה המנוחה על שני הסכמים – הסכם מכר, במסגרתו מכרה את מלוא
זכויותיה בנכס בטבריה למשיב 4 (ולהלן – **הסכם המכר**), והסכם מתנה, לפיו את מלוא
זכויותיה על פי צוואת המנוח ביתר הנכסים (למעט הנכס בטבריה) העבירה במתנה, ללא
תמורה, לבנים (להלן – **הסכם המתנה**). כן חתמה על ייפוי כוח.

המנוחה הלכה לעולמה ביום 12.11.2015.

7. המערערת הגישה בקשות לצווי קיום צוואות המנוחים. ביום 29.2.16 ניתן צו קיום צוואת
המנוחה, וביום 10.11.16 ניתן צו לקיום צוואת המנוח.

8. מוקד המחלוקת בין הצדדים מצוי בשאלת השיתוף הנטען של המנוחה בחלקו של המנוח
בנכסים. המערערת טענה לשיתוף מלא באלה, ואילו המשיבים טענו כי מדובר ב"נכסים
חיצוניים", שהיו בבעלות המנוח עוד קודם לנישואין או ניתנו במתנה או ירושה, והם
בבעלותו בלבד.

מחלוקת נוספת ניטשה בשאלת כשרותה של המנוחה לחתום על ההסכמים מיום 8.10.13.
לצורך בחינת סוגיה זו, מונתה בהליך קמא ביום 13.2.17 מומחית מטעם בית המשפט,
אשר קבעה בחו"ד שהגישה כי המנוחה לא הייתה כשירה לכך בשל "**חוסר תובנה**,
שיפוט ובוחן מציאות ליקויים ובשילוב עם מצב גופני ותפקודי קשה ביותר".

בית המשפט המחוזי בנצרת בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 33417-06-20 ס. נ' א.נ. ואח'

פסק הדין בהליך קמא

1

2 9. לאחר שדחה את טענות המשיבים בדבר התיישנות ושיהוי, נתן בית המשפט קמא דעתו
3 בהרחבה להלכת השיתוף בנכסים. תחילה, קבע כי למערכת כיורשת הזכות לתבוע הכרה
4 בזכויות המנוחה בנכסים מכוח הלכת השיתוף. עם זאת, בהינתן שעסקינן בתביעה כנגד
5 עיזבון הנטל, המוטל עליה להוכחת טענותיה הינו נטל כבד במיוחד. מכאן פנה ובחן את
6 הלכת השיתוף בנכסים המוחלת לעיתים גם על "נכסים חיצוניים" קרי נכסים שלא נוצרו
7 מיגיע כפיהם המשותף של בני הזוג והיו שייכים לאחד מהם קודם לנישואין או ניתנו לו
8 במתנה או בירושה במהלך הנישואין. ביחס ל"נכסים החיצוניים" הדין הנוהג הינו כי
9 החלת חזקת השיתוף לא תעשה באופן "אוטומטי" ועל בית המשפט לבדוק באופן פרטני
10 האם נוצרה כוונת שיתוף ביחס לכל אחד מהם. בית המשפט יורה על שיתוף נכסים רק
11 כאשר ניתן לשער כי לכך התכוונו הצדדים, ולא מטעמי צדק.

12

13 10. מכאן פנה בית המשפט קמא ליישום המבחנים שנקבעו בפסיקה לצורך החלת החזקה.
14 בית המשפט קמא קבע כי המנוחים נישאו בשנת 1946 וחיו יחד תחת קורת גג אחת במשך
15 כ – 35 שנים. מעולם לא נפרדו עד לפטירתם. הוכח כי חיי הנישואין התנהלו על מי
16 מנוחות, ללא משברים או קרעים. כן הוכח מאמץ משותף, כל אחד בהתאם ליכולתו. בכך
17 יש כדי להקים את חזקת השיתוף. אף על פי כן, לקביעתו, נוכח נטל ההוכחה המוטל על
18 כתפי המעוררת, ומשעסקינן ב"נכסים חיצוניים", הרי שבמקרה הנדון תחולת הלכת
19 השיתוף מצומצמת אך ורק ביחס לדירת המגורים, בהיותה נכס משפחתי מובהק, ובידי
20 המשיבה לא עלה לשכנע במידה מספקת בדבר כוונת השיתוף מצד המנוח ביחס לשאר
21 הנכסים.

22

23 11. אשר לדירת המגורים – יישום המבחנים שנקבעו בפסיקה על נסיבות המקרה תומך
24 בקיומו של שיתוף בדירת המגורים. אין חולק כי בני הזוג התגוררו בדירה תקופה
25 ממושכת של 35 שנה וגידלו בה את ילדיהם. די בכך ובצירוף יתר הנסיבות, על מנת ללמד
26 כי מדובר בנכס משפחתי מובהק, עליו חלה חזקת השיתוף.

27 עם זאת, לקביעתו, המנוחה בחרה לוותר על זכותה לתבוע את זכויותיה על פי הלכת
28 השיתוף ביחס לדירת המגורים. למסקנה זו הגיע בית המשפט קמא, נוכח העובדה כי
29 התביעה להפעלת חזקת השיתוף לא הוגשה על ידה כבן זוג אשר בחר לעמוד על זכויותיו,
30 אלא על ידי המעוררת – כיורשת. נוכח העובדה שהמנוחה נפטרה לאחר המנוח, ניתן
31 לראות בשתיקתה מלתבוע משך כל השנים משום ויתור על מימוש זכויותיה.

32 עוד הוסיף, כי קיומה של הצוואה שערך המנוח ביום 3.9.1979 ובה ציווה את רכושו
33 למנוחה ולבנים בחלקים כפי שציווה, וכן ידיעתה של המנוחה בדבר הוראתו כי במקרה
34 של פטירתה לפניו יועבר חלקה לבנים, הינה משום "קיומה של הזדמנות סבירה",

בית המשפט המחוזי בנצרת בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 33417-06-20 ס. נ' א.נ ואח'

1 כמשמעה בפסיקה, להגשת תביעה. משלא עמדה על זכותה לתבוע שיתוף, הרי שוויתרה
2 על זכותה לכך.
3 את טענת המערער, לפיה המנוחה לא ויתרה על זכויותיה בנכסים ולא עמדה באופן
4 רשמי על זכויותיה כדי לשמור על שלמות המשפחה ולמנוע מחלוקת, דחה בית המשפט
5 קמא, בקביעה כי המערער עצמה ציינה שמעולם לא שמעה טרזניה מהמנוחה אודות
6 הנכסים.
7

8 12. אשר לנכס בטבריה ולחנזיות בנצרת –נטל ההוכחה ביחס לנכסים אלה כבד יותר מזה
9 שביחס לדירת המגורים, ולא עלה בידי המערער להרימו. בית המשפט קמא התרשם כי
10 הרישום הנפרד בנכס בטבריה ובחנזיות בנצרת נעשה במטרה ברורה לצורך הפרדה
11 ברכוש, שהיה בבעלות המנוח ואחיו בלבד. כך גם צוואת המנוח על נוסחה כאמור, מלמדת
12 על אומד דעתו על רצונו ועל חלוקת עזבונו בחיים.

13 לא עלה בידי המערער להוכיח את טענתה לפיה המנוח נהג להעביר את פירות הנכסים
14 במשך חיי הנישואין לתא המשפחתי. המערער לא הוכיחה העברת כספים סדירה
15 ושוטפת של המנוח לאורך חיי הנישואין, ושנכסים אלה תרמו לכלכלת התא המשפחתי
16 ורווחתו במהלך חייהם המשותפים של המנוחים. עדות המערער בהקשר זה לא הייתה
17 אמינה, והועדפה על פניה גרסת המשיבים.
18

19 13. לעניין הסכם המכר והסכם המתנה –ביום 8.10.13 חתמה המנוחה על הסכם המכר, לפיו
20 העבירה את מלוא זכויותיה בנכס בטבריה למשיב 4. במסגרת ההסכם העבירו גם הבנים
21 את זכויותיהם בנכס זה למשיב 4. בו ביום חתמה המנוחה גם על הסכם מתנה, לפיו
22 העבירה במתנה את כל זכויותיה בהתאם לצוואת המנוח לבנים, למעט הזכויות בנכס
23 בטבריה. כן חתמה על שני ייפוי כוח בלתי חוזרים לטובת המשיב 4. המערער טענה כי
24 אלה חסרי תוקף, שכן המנוחה לא הייתה כשירה אותה עת לדעת את משמעות אותן
25 פעולות משפטיות, ולפיכך עתרה לביטולם. מנגד, המשיבים טענו כי מדובר בסיכום
26 שהושג על דעת המנוחה וכל ילדיה, למכירת חלקה של המנוחה לצורך מימון העסקת
27 עובדת זרה עבורה עוד בשנת 2012. ההסכם, אשר נחתם שנה לאחר מכן, נחתם בנוכחות
28 המערער, בעלה ובתה. לבית המשפט קמא הוגש סרטון וידאו שהמתעד את החתימה,
29 ומעיון בו עלה כי הן המערער והן בתה פונות למנוחה ודוחקות בה לחתום על המסמכים.

30 בית המשפט קמא קבע כי נוכח חווה"ד שהוגשה, עליה לא נמצא חולק, הרי שהמנוחה לא
31 הייתה כשירה ולא הבינה את משמעות ההסכמים שעליהם חתמה. לפיכך, עסקינן
32 בהסכמים חסרי תוקף שיש לבטלם. עם זאת, בית המשפט קמא הוסיף כי אינו מאמין
33 לגרסת המערער לפיה לא הייתה נוכחת בעת החתימה על ההסכמים, וכי אלה לא היו
34 בידעיתה. לקביעתו, המערער ישבה ליד המנוחה כאשר חתמה על ההסכמים, ואף

בית המשפט המחוזי בנצרת בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 33417-06-20 ס. נ' א.נ. ואח'

הפצירה בה לחתום עליהם. עוד קבע, כי טענת המערערת להיעדר כשרות מצד המנוחה, אשר הועלתה אך לאחר פטירתה, שעה שהייתה מודעת לאותו מצב והייתה מעורבת בחתימה על ההסכמים, נטענה בחוסר תום לב מצדה.

טענות המערערת

14. מסקנתו של בית המשפט קמא כי המנוחה ויתרה על זכותה לשיתוף, שגויה. המנוחה מעולם לא ויתרה על זכויותיה לשיתוף בנכסים, לא במפורש ולא במשתמע.

נוכח ההכרה בזכות השיתוף של בני הזוג כזכות קניינית או זכות שביושר, הרי שעל פי הפסיקה הנהוגת יש צורך בויתור מפורש מצד המנוחה על הזכויות. מסקנת בית המשפט קמא אודות הוויתור מתאימה לסיטואציה בה עיזבון המנוח חולק מיד לאחר פטירתו, ואירעו אירועים שהיו צריכים לגרום למנוחה לעמוד על זכויותיה. בענייננו, המנוחה המשיכה בחייה לאחר פטירת המנוח, והוסיפה להשתמש, לטפל ולהשביח את הנכסים, בהם נהגו המנוחים כנכסים משותפים לאורך כל שנות נישואיהם. צוואת המנוח משנת 1979 כלל לא קוימה במהלך חייה של המנוחה, ורישום הזכויות אף הוא לא השתנה. לפיכך, לא הייתה עבודה כל סיבה לעמוד על רישום הזכויות באופן פורמלי. זאת ועוד, לא היה כל צידוק לראות בצוואת המנוח כסותרת זאת, שעה שהמנוח לא יכול היה להוריש בצוואתו מה שאינו שייך לו, ותוכנה אף אינו מלמד כי עשה כן. מנגד, ניסוח צוואת המנוחה משנת 2009 מעיד בבירור שזו ראתה את עצמה כבעלת מחצית הזכויות באותם נכסים.

חרף חלוף שנים מאז פטירת המנוח, לא היה מקום לזקוף לחובתה שלא עמדה על זכויותיה. בנסיבות כאן, מעולם לא התעורר צורך לרישום הזכויות בנכסים, בין היתר מאחר והמנוחה (מלבד בתה המערערת) נותרה יחידה מבין בני משפחתה בארץ, ואף הוסיפה ודאגה לרכוש המשותף. המנוחה הסתמכה על כך, וכן על הצוואות שערכה. זאת ועוד, טענת המערערת בהליך קמא, כי המנוחה מעולם לא תבעה את זכויותיה באופן פורמלי בשל הרצון לשמור על שלמות המשפחה ולמנוע מחלוקות עם בניה בענייני כספים ואי נעימות עם בני קהילתה, לא נסתרה, ולא נקבע בהקשרה כל ממצא שונה.

15. עוד שגה בית המשפט קמא, כאשר קבע כי יש להחיל את הלכת השיתוף על דירת המגורים בלבד ולא על הנכסים הנוספים. הלכה היא כי מאפייני חייהם של המנוחים, שהוכחו בהליך קמא, מקיימים באופן מובהק את התנאים להחלת הלכת השיתוף על כלל הנכסים ולא רק על דירת המגורים. כאשר מתקיימת חזקת השיתוף, הנטל לסתירתה מוטל על בעל הדין המבקש לשלול שיתוף.

בית המשפט המחוזי בנצרת בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 33417-06-20 ס. נ' א.נ. ואח'

1 לגופו של עניין, אין כל הבדל בין נכסים אלה לבין דירת המגורים בנצרת בהיבט הרישום
2 על שם המנוח, ואין בנימוק זה ואף לא בצוואת המנוח, כדי לבסס מסקנה שונה ביחס
3 אליהם.

4
5 מדובר בנכסים שהיוו חלק מעושרה של המשפחה, ושימשו לרווחתה. המנוחים נהנו הן
6 מעצם קיומם והן מעצם השכרתם. די בכך כדי ללמד על חזקת השיתוף, ולא היה כל צורך
7 להוכיח מהם התקבולים שהתקבלו כל השנים מנכסים אלה.

8 יישום אמות המידה שנקבעו בפסיקה מלמד על השיתוף גם בנכסים אלה. ראשית, חלקו
9 של המנוח בנכסים הועבר אליו מהוריו כ – 18 שנים לאחר נישואיו למנוחה. שנית, קיימת
10 זיקה כלכלית חזקה בין המנוחה לבין הנכסים, הבאה לידי ביטוי בתרומתה הכלכלית של
11 המנוחה למשפחה. שלישית, הקשר ההרמוני במשך 35 שנות נישואי המנוחים מצביע על
12 שיתוף. רביעית, העובדה שהנישואים היו עבורם ראשונים ויחידים, ללא ילדים מנישואין
13 קודמים.

טענות המשיבים

14
15
16 16. המשיבים מצדם סומכים ידם על פסק הדין קמא, וזאת למעט קבלתו את התובענה בעניין
17 ביטול ההסכמים. לטענתם, הערעור נסמך על טענות עובדתיות שלא הוכחו, ואף סותרות
18 קביעות עובדתיות שבפסק הדין, אשר הכלל הוא שאין להתערב בהן. בית המשפט קמא
19 אימץ את גרסת המשיבים ודחה את גרסת המערערת. כך למשל, לעניין מועד העברת
20 הנכסים למנוח, כך לעניין דחיית הטענה כי המשפחה נהגה לנפוש בטבריה, כך לעניין
21 אחזקת ושמירת הנכסים, וכך בנוגע לידיעת האם המנוחה על צוואת המנוח.

22
23 17. המשיבים מוסיפים ומציינים כי אף שהתגוררו בחו"ל כל השנים, הם דאגו מקרוב לאמם
24 המנוחה ואף לאחותם המערערת. המשיבים ויתרו על חלקם בירושת האב המנוח
25 בחסכוניות ובפיקדונות לטובת המנוחה, הם שלחו למנוחה ולמערערת כספים בסך עשרות
26 אלפי דולרים, הסדירו תשלומים שונים ושמרו עמה על קשר יום יומי. לאחר אשפוזה של
27 המנוחה נולד הצורך בהעסקת עובדת זרה. המשפחה כולה, לרבות המנוחה, חיפשה מקור
28 למימון ההוצאות ושכר העובדת. כך נולד רעיון המנוחה והמערערת למכור למשיב 4 את
29 החלק של המנוחה בנכס בטבריה, שהיווה 1/12 חלקים. המשיבים מציינים כי מספר
30 שנים קודם לכן, הציע צד ג' לרכוש את כל הנכס תמורת 120,000 דולר וכל השותפים
31 הסכימו, למעט אביו של המשיב 4, שבעבר גר בנכס והיה קשור אליו. המנוחה והמשיב 4,
32 בתיאום עם כל ילדי המנוחה ובמעורבותם המלאה, כולל המערערת, הסכימו כי המשיב 4
33 ירכוש את זכויות המנוחה תמורת 10,000 דולר, על פי אותו יחס קרי 1/12 מתוך ה –
34 120,000 דולר שהוצעו על ידי צד ג'. עוד סוכם, כי התמורה תשולם באמצעות תשלומים

בית המשפט המחוזי בנצרת בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 33417-06-20 ס. נ' א.נ. ואח'

1 חודשיים לעובדת הזרה. כך פעל המשיב 4, ושילם למנוחה את מלוא התמורה בגין חלק
2 הנכס בטבריה.

3 לאחר שהתמורה בגין מכירת החלק האמור אזלה, ולאחר דין ודברים, סוכם שגם הבנים
4 ימכרו את זכויותיהם באותו נכס למשיב 4 ולפי אותו יחס. הכל נעשה בידיעת המערערת,
5 הסכמתה וברכתה. כן סוכם, שהמנוחה תוותר על זכויותיה ביתר הנכסים לשני בניה. על
6 פי המוסכם, המשיב 4 המשיך לשלם לעובדת הזרה את שכרה החודשי ושילם את מלוא
7 התמורה.

8 מדובר בהסכמים שהשתכללו ביוני 2012 ויוני 2013. במעמד חתימתם נכחה המערערת,
9 ונכחו אף בעלה ובתם רנא. העסקאות דווחו לרשויות המס, ומלוא המסים שולמו. בית
10 המשפט קמא קבע שהמערערת הייתה מעורה ומעורבת בעריכת ההסכמים וחתימתם,
11 היא ישבה ליד המנוחה ודחקה בה לחתום עליהם. בנסיבות אלה, המערערת מנועה מכוח
12 תורת ההשתק המניעות, חובת תום הלב ודיני השיהוי, מלטעון לביטול או בטלות
13 ההסכמים, לא כל שכן להחלת חזקת השיתוף.

14 התכחות המערערת למערכת ההסכמים, ודרישתה להחלת חזקת השיתוף באופן
15 רטרואקטיבי, לאחר כל השנים שחלפו ולאחר שאחיה (הבנים) הסתלקו לטובת המנוחה
16 מחלק מן העיזבון, עזרו לה ואף מכרו נדל"ן כדי לכסות את הוצאותיה, ולאחר שהמשיב 4
17 שילם את כל התמורה, נגועה בחוסר תום לב משווע, כפי שקבע בית המשפט קמא ובצדק.
18 המנוחה עצמה ויתרה על החלת הלכת השיתוף. חרף הזדמנויות רבות שהיו לה, היא
19 מעולם לא טענה לשיתוף כלשהו לא ביקשה להחיל את חזקת השיתוף על הנכסים, ולא
20 השמיעה כל טרזניה ביחס לזכויות בנכסים. גם בצוואותיה לא טענה כי מגיעה לה זכות
21 כלשהי מכוח חזקת השיתוף, ולא הובא איש לטעון אחרת. יתרה מכך, היא עצמה
22 הצהירה בפני הרשויות כי אין בבעלותה כל נכס, היא מעולם לא קיבלה דמי שכירות עבור
23 השכרת הנכסים ולא השקיעה מכיסה או מכיס משפחתה אגורה שחוקה לטיפול בנכסים
24 ובאחזקתם. העיקר, ואולי החשוב מכל ללמד על ויתורה להכיר בזכויותיה, הינו השימוש
25 שעשתה בכתב הסתלקות הבנים מחלקם בעיזבון המנוח, בחסכוניות ובפיקדונות, עוד
26 ביום 9.10.82 מבלי לעמוד על זכויותיה אז או לאחר מכן.

27 אשר לנכסי טבריה והחזנויות בשוק – המערערת לא עמדה בנטל ההוכחה הכבד הנדרש
28 להוכחת שיתוף לנכסים אלה. במיוחד, נוכח העובדה שעסקינן בתביעה נגד עיזבון. בית
29 המשפט קמא העדיף את גרסת המשיבים, מצא אותה אמינה, וסמך ממצאיו על הרישום
30 הנפרד, שנעשה במטרה ברורה לצורך הפרדה ברכוש שהיה בבעלות המנוח ואחיו ונמשך
31 על פני מספר דורות. כן סמך על צוואת המנוח והחלק שהוריש למנוחה, לרבות קביעתו כי
32 במידה ותלך לעולמה לפניו אזי הזכויות שציווה לה יועברו לבנים. לכל אלה יש לצרף גם
33 את הצהרת המנוחה כי אין בבעלותה נכסים, ושאפילו דירת המגורים הינה בבעלות בניה.
34

בית המשפט המחוזי בנצרת בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 33417-06-20 ס. נ' א.נ. ואח'

18. בצדק נדחתה התביעה להחיל את חזקת השיתוף על נכסי המנוח. יתרה מכך, בית המשפט קמא מצא עצמו "כבול" לחוות דעת המומחית, על פיה המנוחה לא הייתה כשירה במועד חתימה ההסכמים, וקבע שאלה בטלים. זאת, על אף ממצאיו כי המערערת ישבה ליד המנוחה כאשר חתמה על ההסכמים ואף הפצירה בה לחתום עליהם. עדותה של המערערת לא הייתה אמינה, כפי שנקבע. יתר על כן, טענתה כיום לבטלות ההסכמים בשל העדר כשירות, לאחר פטירת המנוחה, הועלתה בחוסר תום לב.

משכך, התבקש מכוח תקנה 462 לתקנות סדר הדין האזרחי, תשמ"ד – 1984, לקבוע כי ההסכמים שנחתמו בידיעת המערערת, בעלה ובתם, במעורבותם ובברכתם, שרירים וקיימים, וכי זו מנועה מלעתור לביטולם.

דיון והכרעה

19. לאחר שמיעת טיעוני הצדדים ועיון במכלול אשר הונח בפנינו, נחה דעתי כי דין הערעור להתקבל בחלקו.

20. אפתח בכך, שעיקר קביעותיו המשפטיות של בית המשפט קמא מקובלות עלי. כידוע הלכת השיתוף בנכסים קובעת כי בהעדר הסכם הקובע אחרת, רכוש שנצבר במשך חייו המשותפים של בני זוג הינו רכוש משותף בחלקים שווים, ללא קשר לרישומם באופן כזה או אחר (בג"צ 1000/92 **בבלי נ' בית הדין הרבני הגדול**, מח (2) 221). במוקד ההלכה מונחת החזקה על פיה בני הזוג התכוונו ליצור שיתוף מלא בנכסיהם, וזאת בהיעדר כוונה אחרת (ע"א 5774/91 **יהלום נ' מנהל מס שבח מקרקעין בחיפה**, פ"ד מח (3) 372 (ולהלן: **הלכת יהלום**)). עם זאת, באשר לנכסים שנרכשו על ידי מי מבני הזוג טרם הנישואין או שבאו למי מהם כתוצאה מירושה ומתנה, קרי נכסים שלא נוצרו מיגיע כפיהם המשותף של בני הזוג, ולמעשה אין בינם לבין קשר הנישואין ולא כלום, הובעו דעות שונות בפסיקה. בעניין ע"א 4151/99 **בריל נ' בריל**, פ"ד נה 709 סוכמה ההלכה כי "**התשובה לשאלה כלום הנכס החיצוני אמנם נטמע ברכוש המשותף חייבת להיגזר מבחינת נסיבותיו הקונקרטיות של המקרה הנתון**" (ר' גם בע"מ 5939/04 **פלוגי נ' פלונית** 8.9.2004)).

21. כן מקובלת עלי דרכו של בית המשפט קמא בבירור שערך, שבבסיסה הצורך להתחקות אחר אומד דעת הצדדים ביחס לנכסים השונים, אשר אין חולק כי לא נוצרו מיגיע כפיהם המשותף של המנוחים ושנרשמו על שמו של המנוח בלבד. הילוכו בדרך זו הביאו לקביעות שונות ביחס לנכסים שבמוקד המחלוקת. כך, ביחס לדירת המגורים נקבע כי הלכת השיתוף חלה עליה, וביחס לנכסים הנוספים - כי לא הוכחה.

בית המשפט המחוזי בנצרת בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 33417-06-20 ס. נ' א.נ. ואח'

בעוד שקביעתו ביחס לנכס בטבריה ולחננויות השוק בנצרת מקובלת עלי, הרי שלא יכולתי להסכים לקביעה ביחס לדירת המגורים.

להלן אנמק טעמי, ואפתח דווקא בעניין הנכסים בטבריה והחננויות בשוק.

22. אשר לנכסי טבריה והחננויות – בית המשפט קמא סמך מסקנתו על הרישום הנפרד של הנכסים על שמו של המנוח בלבד ועל תוכן צוואתו במסגרתה, כך לקביעתו, המנוח גילה דעתו ביחס לבעלות בנכסים. על קביעות אלה מלינה המערער, ואפשר שיש בכך ממש. ברכיבים אלה לא ראיתי כל הבדל בין הנכסים הללו לבין דירת המגורים. עם זאת, קביעת בית המשפט קמא אינה נסמכת על הרישום בשמו של המנוח והצוואה שערך בלבד. אלא, החלטתו שואבת כוחה גם מקביעותיו הנוספות, ובעיקרן כי המערער לא הצליח להוכיח טענתו שנכסים אלה או פירותיהם הוטמעו בתא המשפחתי. לא הוכח כי הנכסים תרמו לכלכלת ורווחת התא המשפחתי, המנוחה מעולם לא קיבלה דמי שכירות בעדם ואף לא הוכח כי השקיעה באלה.

די בכך, אף בשים לב לנטלי ההוכחה, כדי להספיק. מדובר בקביעות עובדתיות שאין דרכה של ערכאת הערעור להתערב בהן ואין נימוק גם במקרה כאן לסטות מכלל זה. עם זאת, משלי אוסיף כי בהקשרם של נכסים אלה, ראיתי באותו הסכם מכר, אשר נחתם בין המנוחה ובניה לבין המשיב 4, ואשר נמצא על ידי בית המשפט קמא חסר תוקף משפטי, עדות לתפיסתה של המערער את עמדת המנוחה לגבי היקף זכויותיה בנכסים הנוספים. על פי האמור בהסכם זה, המנוחה קיבלה את הזכויות בנכס מהמנוח ומכרה את כל זכויותיה (סעי' 3 להסכם), קרי הזכויות שנחלה הן בלבד הזכויות שהיו ברשותה. כפועל יוצא הוערכו זכויות אלה על ידי הצדדים בשיעור של \$ 10,000 (על בסיס מו"מ עם צד ג'). המערער, כמי שהייתה מעורבת בעריכת הסכם המכר, נכחה במועד חתימתו לצד המנוחה, ואף עודדה את המנוחה לחתום עליו, אינה יכולה להישמע היום (בוודאי לאחר שנהנתה מהתמורה ששולמה על ידי המשיב 4) בטענה כי סברה במועד כלשהו אחרת, או כי למנוחה היו יותר זכויות משביקשו ילדיה למכור בשמה ובשם.

23. אבקש לחדד ולהדגיש - אין בקביעתי זו משום מתן תוקף לאותו הסכם מכר, ובוודאי לא להסכם המתנה שנחתם עמו לכאורה בהעלם אחד. מעבר לגילוי דעתה של המערער ביחס להיקף הזכויות, אין בקביעה זו כדי לסייע למשיבים להכשיר את ההסכמים שנחתמו. אין חולק כי המנוחה לא הייתה כשירה לחתימה על הסכמים משפטיים באותם מועדים, כעולה מחוות הדעת שהוגשה. המשיבים טענו בהקשר זה טענות של השתק ומניעות כלפי המערער, אולם הם עצמם לא הגישו ערעור על פסק הדין ברכיב זה, ונראה

בית המשפט המחוזי בנצרת בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 33417-06-20 ס. נ' א.נ. ואח'

1 כי לא בכדי. הרוכש הינו מי שהחתים את המנוחה על ההסכמים, עו"ד במקצועו, שהיה
2 אמור להימנע מלעשות כן לנוכח מצבה הרפואי של המנוחה. הנהנים מהסכם המתנה
3 הינם בניה, ואף בשונה מהסכם המכר, לא ניתן כל הסבר מדוע נתנה המנוחה את המתנה
4 חרף צוואה מפורשת שערכה.

5
6 24. יחד עם זאת, אשר לדירת המגורים, אציע לחבריי לקבל את הערעור.

7 כפי שמציין בית המשפט קמא, דירת המגורים מהווה נכס משפחתי מובהק. נכס זה הינו
8 מושא טבעי לשיתוף זכויות, שעל פי הפסיקה יש לראות בו נכס משותף כבר במהלך חיי
9 הנישואין (רע"א 8791/00 שלם נ' טווינקו בע"מ (מיום 13.12.2006). אולם, מסקנת בית
10 המשפט קמא כי המנוחה ויתרה על זכויותיה בדירה אינה יכולה לדעתי לעמוד.

11
12 25. בהלכת יהלום (ממנה מביא בית המשפט קמא) נקבעו דברים אלה:

13 **"...בדברנו על "ויתור" אין כוונתנו אלא לויתור על ההזדמנות להוכיח ולטעון**
14 **כנגד הבעלות שבדין, היינו, כי על-אף העובדה שזו מצויה, לכאורה, בידי בן הזוג האחד,**
15 **הרי שהלכה למעשה מדובר בבעלות משותפת.**

16 **מתי יש לייחס לו, לבן הזוג, ויתור כאמור? ביסודו של הויתור מונחת יכולת**
17 **הבחירה – הבחירה בין הפעלת הזכות ומימושה לבין ויתור עליה. אשר-על-כן, לענייננו,**
18 **נראה את בן הזוג כמוותר על זכותו רק כאשר הייתה לו הזדמנות סבירה לטעון לקיומו**
19 **של שיתוף בנכסים והוא נמנע מלעשות כן, היינו, מקום שעמדה לו אפשרות הבחירה**
20 **והוא בחר שלא לממש את זכותו. כפועל יוצא מכך מובן כי לא יוכלו גם יורשיו לטעון**
21 **לתחולתה של חזקת השיתוף, שהרי מכוח ויתורו מנועים הם מלעשות כן.**

22 **איני נדרש בענייננו לקבוע מסמרות בשאלה מהי "הזדמנות סבירה", אשר**
23 **בהתקיימה נראה את בן הזוג כמוותר על זכותו. די אם אציין כי במקרה מעין זה**
24 **שהבאתי לעיל, שבו הלכה האیשה לעולמה בעוד בעלה בחיים, שעה שבחייה לא הייתה**
25 **לה עילה כלשהי להעלות טענות ממין זה (שהרי כל יסודה של הלכת השיתוף בנכסים**
26 **בהנחה שסוגיות ממין זה אינן מתלבנות במהלך חיי נישואין תקינים ואין מדקדקין**
27 **בהן), כי אז לא ניטה לייחס לה ויתור על הזכות לטעון לשיתוף בנכסים..."**

28
29 26. באותו עניין (עניין יהלום) דובר ביורשים אשר באו בנעליהן של אלמנות, אימותיהן
30 המנוחות אשר הלכו לעולמן שנים רבות לאחר בעליהן. בית המשפט קבע כי לא עמדה
31 בפני האלמנות מניעה כלשהי ששללה מהן בעודן בחיים את ההזדמנות לטעון ולתבוע
32 הכרה בזכויותיהן. הן יכלו לעשות זאת בשלב מתן צווי הירושה, ואף בשלב מאוחר יותר.

בית המשפט המחוזי בנצרת בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 33417-06-20 ס. נ' א.נ. ואח'

1 העובדה שלא עשו כן משך כל אותן שנים, מלמדת כי ויתרו על זכותן לטעון ולהוכיח
2 קיומה של חזקת שיתוף בעניין.

3 העניין שבפנינו שונה. בעוד שבעניין של האלמנות שם, הוצאו צווי ירושה ואף קוימו
4 ברישום – קרי העזבונויות חולקו טרם הפניה לבית המשפט ללא התנגדות, הרי שבעניין
5 כאן לא נעשה דבר.

6 המנוחה הוסיפה והתגוררה בביתה משך כל ימי חייה, לא הוצא צו לקיומה של צוואת
7 המנוח ואף אם הייתה מודעת לה, וכך אף נקבע בהליך קמא, הרי שאיש לא פעל על פיה
8 ולא תבע את רישום הזכויות בשמו. לא התעורר כל מדון ביחס לזכויות ולא עלה כל צורך
9 לעמוד עליהן. ספק אם יש מקום לצפות בנסיבות שכאלה שהמנוחה תיצור במכוון
10 מחלוקת עם בניה (הדרים בחו"ל) על מנת לתבוע הכרה בזכויותיה. סביר יותר להניח
11 ולקבוע, כי בהיעדר שינוי וצורך – למשל דרישת הבנים לרישום הזכויות, כמו גם המשך
12 שימוש ומגורים על פני כל השנים, לא קמה לה הזדמנות סבירה לתבוע הכרה בזכויות.

13 יתרה מכך, כפי שמציין בית המשפט קמא, ניכר בפסיקה הנוהגת כי כיום יש להוכיח
14 **ויתור מפורש** על הזכויות. מדובר בגישה הנובעת מההכרה בזכות השיתוף כזכות קניינית
15 או זכות שביושר (ר' בהקשר תמ"ש (ת"א) 41231-02-12 ג.ט. נ' ר.ג. (מיום 15.1.14)
16 והאזכורים שם; תמ"ש 84740/97 **עצמון נ' עצמון** (מיום 14.1.2007); תמ"ש (י-ם) 63862-
17 09-14 **נ.ע. נ' ע.ב.** (מיום 15.8.18). לא הוצגה כל אינדיקציה לויתור מפורש על הזכויות
18 מצידה של המנוחה.

19
20 27. ראוי לחדד, כי אין בצוואת המנוח אמירה כלשהי השוללת זכות מהמנוחה. כל האמור
21 בצוואה מתייחס לזכויות המנוח בעצמו, ואין להסיק ממנה אחרת.

22
23 למעלה מן הצורך, אציין כי המשיבים אף אינם יכולים להסתמך על השימוש שעשתה
24 המנוחה בהסתלקותם מחלקם בחשבונות הבנק, כפי שביקשו. המסמך שהוגש (ככל
25 הנראה לבנק) אף הוא אינו כולל הוראה כזו או אחרת ביחס להיקף זכויות המנוחה
26 בחשבונות (או ברכוש אחר). כל שיש במסמך הוא הסתלקות כללית מחלקם של
27 המשיבים, ואין בו כל התייחסות לחלקה או לשיעור חלקה של המנוחה באותם חשבונות.

28
29 28. כפי שכבר נקבע בפסיקה, דירת המגורים הינה נכס משפחתי מובהק. על מנת להרים את
30 נטל החזקה, לא נדרשות ראיות כבדות משקל. אף שבעניין כאן עסקינן בתביעה כנגד
31 עיזבון, אני סבורה כי המערערת הוכיחה שהמנוחה מעולם לא וויתרה על זכויותיה אלה.

32
33 29. אשר על כן, אציע לחבריי לקבל את הערעור בחלקו ולקבוע כי המנוחים היו שותפים שווי
34 זכויות בדירת המגורים בנצרת על כל המשתמע מכך.

בית המשפט המחוזי בנצרת בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 33417-06-20 ס. נ' א.נ. ואח'

1 כן אציע כי נבטל את ההוצאות שנקבעו בהליך קמא ובשים לב לקבלת הערעור באופן
2 חלקי, כי לא ייעשה צו להוצאות בהליך זה.

3
4
5

תמר ניסים שי,
שופטת

השופט ע' טאהא :

6
7
8
9 1. מסכים אני עם רוב קביעותיה של חברתי כב' השופטת תמר ניסים שי שפורטו בחוות
10 דעתה המלומדת, למעט קביעתה הנוגעת לדירת המגורים. בעניין דירת המגורים מקובלת
11 עליי קביעת בית המשפט קמא, כי המנוחה ויתרה על זכאותה לתבוע זכויות מכוח חזקת
12 השיתוף בדירת המגורים. קביעת בית המשפט קמא בעניין זה מעוגנת היטב בחומר
13 הראיות שהונח לפניו ועולה בקנה אחד עם ההלכה הפסוקה. להלן אפרט את נימוקיי.
14
15 2. אין חולק כי דירת המגורים רשומה בפנקס המקרקעין על שמו של המנוח. מקובלת עליי
16 קביעת חברתי, כי עלה בידי המערערת להוכיח כי דירת המגורים מהווה נכס משפחתי
17 מובהק שחלה עליו חזקת שיתוף בין ההורים המנוחים וכי אין עילה להתערבותו בקביעת
18 בית המשפט קמא בעניין זה. ברם, הכרה בקיומה של חזקת השיתוף לחוד ותביעת זכויות
19 מכוחה לחוד. השאלה אשר עמדה על הפרק בפני בית המשפט קמא וגם בערעור לפנינו
20 היא, האם המנוחה ויתרה על מימוש זכויותיה מכוח חזקה זו.

21
22 פסק הדין הראשון שדן בסוגיה ניתן בע"א 388/76 כבשני נ' מנהל מס שבח מקרקעין, פ"ד
23 לא(3) 253, שם נקבע, כי הימנעות בן זוג מתביעת שיתוף בנכסים במשך פרק זמן ממושך
24 מהווה ויתור על תביעת זכויות מכוח חזקת השיתוף. גישה זו רוככה בע"א 177/87 לידיה
25 וינפלד נ' מנהל מס שבח מקרקעין, נתניה, מד(4) 607 (להלן: "הלכת וינפלד"), שם נקבע
26 כי יש לאפשר לבן-זוג לטעון ולהוכיח קיומו של שיתוף בנכסים, אף אם הוא עושה כן
27 בפעם הראשונה שנים רבות לאחר שנוצר השיתוף. נקבע כי אין לראות בחלוף הזמן
28 כשלעצמו משום ויתור מצד בן הזוג על זכותו. הרציונל העומד בבסיס קביעה זו נעוץ
29 בהבנה, כי מאחר שעסקינן ביחסים בתוך המשפחה, ייתכנו מצבים שבהם אחד מבני הזוג
30 אינו עומד על זכותו הפורמאלית, כיוון שהדבר לא נראה חשוב בעיניו בשגרת חייו היום.
31 ברם, שעה שהנסיבות משתנות באופן המחייב עמידתו של בן הזוג על זכויותיו, אין לשלול

בית המשפט המחוזי בנצרת בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 33417-06-20 ס. נ' א.נ. ואח'

ממנו הכרה בהן אך מהטעם כי חלף זמן ממושך. הלכה זו אומצה במספר רב של פסקי דין בבית המשפט העליון שבאו אחריה (ע"א 4374/98 ורד עצמון נ' עורך-דין אורי רפ, פ"ד נז(3) 433; ע"א 5774/91 מרים יהלום נ' מנהל מס שבח מקרקעין בחיפה, מח(3) 372(להלן: "עניין יהלום"); ע"א 2907/04 זבולון סופיוב נ' עז' המנוח בכור סופיוב ז"ל; ע"א 819/94 שולמית לוי נ' דוד לוי, נ(1) 300; ע"א 709/89 רחל רייניץ נ' רשם המקרקעין חולון, פד"א כ 115).

בעניין יהלום, אף הוכרה זכותם של יורשים לבוא בנעליהם של הוריהם המנוחים ולתבוע הכרה בזכויותיהם מכוח חזקת השיתוף. יחד עם זאת נקבע, כי הרחבה יתירה של **הלכת וינפלד**, באופן שיאפשר ליורשים וליורשי היורשים לתבוע את זכויות בן הזוג מכוח הלכת השיתוף לאחר שנים רבות, עלולה להביא לתקלה ציבורית שאינה רצויה מנימוקים של מדיניות משפטית ראויה. הכרה מעין זו עלולה לגרום ל"תאונות משפטיות", וניצול לרעה של הזכות לאחר שהיורשים שזכו בנכס שינו את מצבם לרעה. על כן קבע בית המשפט העליון "נקודה גיאומטרית" אשר ממנה והלאה לא ניתן יהיה לתבוע זכויות מכוח חזקת השיתוף. נקבע כי **"אותו מצב שבו הלך בן הזוג לעולמו, לאחר שניתנה לו הזדמנות סבירה להעלות את טענת השיתוף בנכסים והוא בחר שלא לעשות כן. במקרה כזה, ניטה לייחס לו ויתור על זכותו לטעון כי הבעלות הפורמאלית, שלכאורה הייתה כולו בידי בן הזוג האחר, אינה משקפת את מצב הדברים כהווייתו"**. בית המשפט העליון נמנע מלהגדיר מהי "הזדמנות סבירה", אך נקבע כי שעה שעמדה לבן הזוג אפשרות הבחירה, קרי בחירה בין הפעלת הזכות ומימושה ובין ויתור עליה, והוא בחר שלא לממש את זכותו, כי אז נראה אותו כמי שוויתר על זכותו לתבוע זכויות מכוח חזקת השיתוף.

3. בפסק הדין בע"א 4696/90 א' מצא מרים פישלר נ' ברוך שיין (1994) (להלן: "**עניין פישלר**") שניתן על ידי בית המשפט העליון תקופה קצרה לאחר פסק הדין **בעניין יהלום**, נקבע כי אין לזקוף לחובת בן הזוג, או יורשו שבא בנעליו, את העובדה שהוא נמנע מלדרוש מימוש חזקת השיתוף מיד עם מתן צו ירושה אשר אינו מכיר בזכויות בן הזוג האחר כשותף בנכסיו. נקבע, כי אין בהימנעות זו לבדה כדי ללמד על ויתור מצד בן הזוג על זכותו לתבוע את זכויותיו, אלא נדרש להתקיים דבר מה נוסף שיש בו כדי ללמד על ויתור מצדו. במקרה שנדון **בעניין פישלר** קבע בית המשפט העליון, כי יש לראות בבן הזוג כמי שוויתר על זכויותיו מכוח חזרת השיתוף משני טעמים מצטברים: הראשון, חלוף הזמן הארוך והממושך שבו ישן התובע על זכותו לתבוע זכויות מכוח חזקת השיתוף; והשני, הפגיעה בזכויות צד שלישי אשר הסתמך על זכאותו לחלקים מהירושה ושינה את מצבו לרעה.

בית המשפט המחוזי בנצרת בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 33417-06-20 ס. נ' א.נ ואח'

4. עולה, אם כן, כי ההלכה שנקבעה בעניין **יהלום** עומדת בעינה עד היום, ושלפיה "**מקום שהייתה לבן הזוג הזדמנות סבירה לטעון לשותפות בנכסים והוא בחר שלא לעשות כן, יש לראותו כמוותר על הזכות לטעון להלכת השיתוף, ועל-כן אין להתיר גם ליורשיו להעלות טענה זו במקומו**". זאת, בנוסף לעקרונות שנקבעו בעניין **פישלר** שלפיהן יש להתחשב במשך הזמן והפגיעה בזכויות צד שלישי כשיקולים המונעים הכרה בזכויות בן הזוג או יורשו שבא בנעליו מכוח חזקת השיתוף.

5. לענייננו, יישום ההלכה שנקבעה בעניין **יהלום** ובעניין **פישלר** על ענייננו מביא למסקנה כי המנוחה ויתרה על זכותה לתבוע זכויות מכוח חזקת השיתוף ועל כן, מנועה אף המערערת מלתבוע זכויות בשמה. **ראשית**, חלוף הזמן. המנוח, בן זוגה של המנוחה, הלך לעולמו ביום 14.8.1981, והותיר אחריו צוואה מיום 3.9.1979 שלפיה הוריש 1/4 מעיזבונו לבת זוגו המנוחה, ו-3/4 לילדיו המשיבים. המנוחה הלכה לעולמה ביום 12.11.2015, והותירה אחריה צוואה מיום 24.8.2006 שלפיה, היא הורשה את כל נכסיה וזכויותיה למערערת. במשך 34 שנים שבהם חיה המנוחה לאחר פטירת המנוח בן זוגה, היא לא תבעה את זכויותיה מכוח חזקת השיתוף, חרף ידיעתה על צוואת המנוח ועל האמור בה.

שנית, לא זו בלבד שהמנוחה לא התנגדה בדרך כלשהי לאמור בצוואת המנוח על אף ידיעתה בדבר תוכנה, אלא שהיא אף השתמשה בה לצורך קידום עניינים אישיים שלה. כפי שניתן לראות ממוצגים ה'2 ו-ה'3 למוצג מש/2 בתיק המוצגים של המשיבים, המנוחה עשתה שימוש בצוואת המנוח לצורך פנייה לבנק על מנת להודיע כי בניה המשיבים הסתלקו לטובתה מחלקם בעיזבון אביהם המנוח בנוגע לכספים שנותרו בחשבון הבנק. בנקודת זמן זו עמדה בפני המנוחה "הזדמנות סבירה" להתנגד לתוכן הצוואה, או לפחות להודיע למשיבים כי על אף הסתלקותם מחלקם בעיזבון אביהם לטובתה, היא עומדת על זכויותיה בדירה מכוח חזקת השיתוף. ברם, המנוחה לא עשתה דבר בנוגע לכך וכאמור אף עשתה שימוש בצוואה לטובתה. שימוש המנוחה בצוואת המנוח לצורך קבלת חלק מהעיזבון שהוריש המנוח לבניו מלמדת כאלף מילים, כי המנוחה קיבלה את תוכן הצוואה, הבינה את משמעותה, לא ראתה את עצמה כזכאית ליותר ממה שהוריש לה המנוח ובכך היא ויתרה על זכותה לקבל זכויות כלשהן מכוח חזקת השיתוף.

שלישית, בנסיבות העניין, ובדומה לפסק הדין בעניין **פישלר**, יש לראות במשיבים כצדדים שלישיים אשר הסתמכו ופעלו בהתאם לאמור בצוואת המנוח ואף שינו את מצבם לרעה. המשיבים, שידעו על צוואת אביהם המנוח ועל תוכנה, הסתלקו לטובת אימם המנוחה מחלקם בכספי אביהם המנוח שהיו בבנק. המשיבים אשר הסתמכו על האמור בצוואה, וראו את עצמם כזכאים להירשם כבעלים של 3/4 חלקים מנכסי אביהם

בית המשפט המחוזי בנצרת בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 20-06-33417 ס. נ' א.נ ואח'

המנוח, ונוכח העובדה שלא נשמעה כל טענה מפי האם המנוחה כי היא זכאית להירשם
כבעלת מחצית מזכויות בן-זוגה המנוח מכוח חזקת השיתוף, שינו את מצבם לרעה,
והסתלקו מחלקם בכספים שהיו בבנק לטובת אמם המנוחה. הדעת נותנת, כי אילו
נשמעה טענה מפי האם המנוחה בדבר זכאותה למחצית הזכויות בירושת המנוח טרם
הסתלקות בניה מחלקם בירושת הכספים של אביהם המנוח, ספק אם היו המשיבים
מסכימים לוותר לטובת אמם המנוחה על חלקם בכספים.

6. לא מקובלת עליי עמדת חברתי שלפיה, המנוח ציווה ליורשיו את חלקו בלבד בנכסים,
בהתחשב בקיומה של חזקת שיתוף בנכסים בינו ובין בת זוגו המנוחה. עיון בצוואת
המנוח שצורפה כנספח ח' לכתב ההגנה המתוקן בבית המשפט קמא מלמד כי, המנוח
התייחס לכל נכסיו וכספיו כרכושו שלו, ולא ראה את עצמו כבעלים של מחצית הזכויות
בלבד. מסקנה זה מתחדדת ביתר שאת שעה שהנכסים בפועל נרשמו על שמו בלבד
בפנקסים והמנוחה לא נרשמה באופן פורמאלי כבעלים של נכס כלשהו מנכסיו, אף לא
בדירת המגורים.

7. אשר על כן, אילו דעתי הייתה נשמעת, היינו מורים על דחיית הערעור במלואו וחיוב
המערערת בהוצאות משפט ובשכ"ט עו"ד המשיבים, בסכום של 25,000 ₪.

ערפאת טאהא,
שופט

השופט ש' אטרש- אב"ד :

1. בית המשפט קמא דן במחלוקת שנתגלעה בין הצדדים שהתמקדה בעיקר בשאלת השיתוף
הנטען של המנוחה בשלושת הנכסים מושא התובענה ומצא, כי בני הזוג המנוחים קיימו -
אורח חיים תקין משך חיי נישואיהם וכן מאמץ משותף, כל אחד בהתאם ליכולתו, וכי יש
בכך כדי להקים את חזקת השיתוף בין בני הזוג; עוד מצא, כי תחולת הלכת השיתוף
מצומצמת אך ורק ביחס לנכס משפחתי מובהק שהוא דירת המגורים, זאת משלא עלה
בידי המערערת לשכנע בדבר כוונת שיתוף מצד המנוח ביחס לשאר הנכסים.

כמו חבריי, גם אני סבור שלא נפלה שגגה כלשהי מתחת ידו של בית המשפט קמא בעניין
תחולתה של הלכת השיתוף כפי ניתוחו וקביעותיו של בית המשפט קמא.

בית המשפט המחוזי בנצרת בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 33417-06-20 ס. נ' א.נ. ואח'

2. בית המשפט קמא המשיך ודן בשאלה, העומדת כעת במחלוקת בין שני חבריי, האם חרף
קיומה של חזקת השיתוף בדירת המגורים, בחרה המנוחה לוותר על זכותה לתבוע את
זכויותיה על פי הלכת השיתוף בדירת המגורים, והגיע לכלל מסקנה כי המנוחה ויתרה
עוד בחייה על טענתה לשיתוף, ולאור זאת הזכות לתבוע מכוח הלכת השיתוף אינה עוברת
למערערת.

6

3. בעוד שחברתי השופטת תמר נסים שי סבורה כי המערערת הוכיחה שהמנוחה מעולם לא
ויתרה על זכויותיה מכוח הלכת השיתוף בדירת המגורים, סבור חברי השופט ערפאת
טאהא כי המנוחה ויתרה על זכותה לתבוע זכויות מכוח חזקת השיתוף, ועל כן, מנועה
המערערת מלתבוע זכויות בשמה.

11

4. בית המשפט קמא בטרם הכריע בשאלה עסקינן, עמד על משמעות "הוויתור" בהתאם
להלכת יהלום - כבחירה בין הפעלת הזכות לבין ויתור עליה, בהדגישו, כי משנת 2012
הפכה המנוחה לדמנטית וחסרת כושר שיפוט, כך שיש לבדוק את שאלת הוויתור שלה על
זכותה לטעון לחזקת השיתוף ביחס לתקופה שלפני שנת 2012. בית המשפט קמא סבר, כי
יש לראות בעצם קיומה של צוואת המנוח מיום 3.9.1979 (לפיה ציווה למנוחה 1/4 חלקים
בלבד בנכסים) וידיעת המנוחה על הצוואה, משום ויתור של המנוחה על זכותה לתבוע
בגין חזקת השיתוף. עוד סבר, כי בפני המנוחה עמדו הזדמנויות רבות, אשר הצריכו
התייחסותה, אך היא בחרה שלא להתייחס לזכויותיה על פי הלכת השיתוף, ועקב
התנהגותה זו נוצר מצג כי הדירה שייכת למנוח וכי היא ויתרה על זכותה לתבוע את
זכויותיה על פי הלכת השיתוף.

22

5. ההכרעה בשאלה אם ויתר בן זוג על זכותו לתבוע על פי הלכת השיתוף היא תלויה
בנסיבות. בנסיבות הקונקרטיות של המקרה דן ניתן למצוא שיקולים המושכים לכיוונים
מנוגדים – אותם שיקולים שעמדו עליהם חבריי בחוות דעתם. אני סבור, כי יש ליתן
לחלופי הזמן הרב שבמהלכו לא תבעה המנוחה את זכויותיה מכוח חזקת השיתוף,
השלמתה עם צוואתו של המנוח (לפיה מלוא הזכויות בדירה הן שלו בלבד), השימוש
שעשתה באותה צוואה לקידום ענייניה האישיים ואינטרס ההסתמכות של המשיבים על
האמור בצוואה, כל אלה מטילים את הכף לעבר קבלת הכרעתו של בית המשפט קמא בעניין
זה; משכך, אני מצרף את דעתי לדעתו של חברי השופט ערפאת טאהא, וסבור כי יש
לדחות את הערעור ולחייב את המערערת בהוצאות משפט כפי עמדתו של חברי.

32

בית המשפט המחוזי בנצרת בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 33417-06-20 ס. נ' א.נ ואח'

שאהר אטרש,
שופט בכיר

1

2

הוחלט ברוב דעות לדחות את הערעור, כאמור בחוות דעתו של השופט טאהא.

3

מתירים את פרסום פסק הדין ללא פרטים מזהים.

4

5

ניתן היום, כ"ו אב תשפ"א, 04 אוגוסט 2021, בהעדר הצדדים.

6

תמר נסים שי,
שופטת

ערפאת טאהא,
שופט

שאהר אטרש,
שופט בכיר

7

8